

Anna van Hannoverstraat 4, Den Haag

Aanvulling milieueffectrapport

VORM Ontwikkeling B.V.

7 juli 2023

Project Anna van Hannoverstraat 4, Den Haag
Opdrachtgever VORM Ontwikkeling B.V.

Document Aanvulling milieueffectrapport
Status Concept 01
Datum 7 juli 2023
Referentie 119623/23-011.488

Projectcode 119623
Projectleider P.F.M. Fouraschen MSc
Projectdirecteur ir. J.L. Dierx

Auteur(s) P.F.M. Fouraschen MSc
Gecontroleerd door ir. J.L. Dierx
Goedgekeurd door ir. J.L. Dierx

Paraaf

Adres Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. | Deventer
Koningin Julianaplein 10, 12e etage
Postbus 85948
2508 CP Den Haag
+31 (0)70 370 07 00
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1	DOEL VAN DEZE AANVULLING	5
2	HAALBAARHEID VAN GEMEENTELIJKE BELEIDSAMBITIES	7
2.1	Energie	7
2.2	Gezondheid	7
2.3	Hittestress	8
2.4	Biodiversiteit	9
3	AANVULLING AKOESTISCH ONDERZOEK EN ONDERZOEK GEZONDHEIDSEFFECTEN	10
3.1	Geluidberekeningen BP-tankstation	10
3.2	Mitigerende maatregelen	11
3.3	Geluidsklassen en slaapverstoorden	12
3.4	Geluidhinder tijdens de sloop en bouw	12
4	HAAGSE NORMEN VOOR GEZONDE LEEFOMGEVING	13
5	MONITORING VAN MILIEUEFFECTEN	14
6	AANBEVELINGEN VOOR DE VERDERE UITWERKING	16
6.1	Parkeerontsluiting en aansluiting op het hoofdwegennet	16
6.2	Energienetwerk van het CID	16
6.3	Kansen voor hergebruik van beton	16
6.4	Compensatie voor de vijver binnen de kavel	17
6.5	Gevolgen voor beschermde natuur	17
	Laatste pagina	17

Bijlage(n)

Aantal pagina's

I	Aanvulling energie	4
II	Aanvulling biodiversiteit, groen en gezondheid	5
III	Aanvulling Geluid	separaat geleverd

1

DOEL VAN DEZE AANVULLING

Op 30 mei 2023 heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna: de Commissie) een voorlopig toetsingsadvies uitgebracht op het milieueffectrapport voor het bestemmingsplan voor de ontwikkeling van Anna van Hannoverstraat 4 te Den Haag, het voormalig Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In dit advies signaleert de Commissie enkele tekortkomingen op het milieueffectrapport (hierna: MER). De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het bestemmingsplan. De gemeente Den Haag neemt dit advies over en heeft deze aanvulling opgesteld om de geconstateerde tekortkomingen te herstellen.

Wat zegt de Commissie¹

De Commissie constateert dat het instrument milieueffectrapportage niet volledig benut is, doordat er geen alternatieven met elkaar zijn vergeleken die de Haagse ambities (voor onder andere duurzaamheid en leefbaarheid) vormgeven. Ze signaleert bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het gaat om informatie die essentieel is voor het volwaardig meenemen van de gevolgen voor leefomgeving en natuur bij de besluitvorming over het bestemmingsplan. Daarbij gaat het om:

- **onduidelijkheid over haalbaarheid gemeentelijke beleidsambities.** De gemeente heeft hoge ambities voor de stad in het algemeen en het CID in het bijzonder, bijvoorbeeld rond duurzaamheid, gezondheid, hittestress en biodiversiteit. Voor sommige thema's heeft de gemeente zelfs normen vastgesteld. Het MER onderbouwt niet of onvoldoende in hoeverre het project daarbinnen past. Dit terwijl de initiatiefnemer expliciet een bijdrage wil leveren aan het behalen van gemeentelijke ambities;
- **onvoldoende inzicht in geluidhinder en bescherming gezondheid van bewoners.** Het onderzoek naar geluidhinder en gezondheidseffecten is te globaal. Zo is er nog geen goed beeld van de geluidhinder door het BP-tankstation, van het aandeel mensen dat ernstige geluidhinder zal ervaren en van de geluidhinder tijdens de sloop- en bouwfase. Er zijn maatregelen denkbaar om hinder te voorkomen, aan de kant van woningen én aan de kant van geluidbronnen, maar die komen onvoldoende terug in het MER;
- **onvoldoende inzicht in gezonde woonomgeving.** De gemeente Den Haag vindt het belangrijk dat er bij nieuwe ontwikkelingen voldoende ruimte wordt gehouden voor sport, (openbaar) gebruiksgroen en spelen. Dat moet de gezondheid bevorderen van nieuwe bewoners. Het MER gaat niet na of het project binnen de Haagse normen past;
- **monitoring van milieueffecten onvoldoende uitgewerkt.** Het MER stelt dat monitoring van milieueffecten op een aantal thema's belangrijk is (functiemenging, bereikbaarheid, water en energie). Andere thema's (biodiversiteit, hittestress, geluid, gezondheid en parkeren) noemt het MER niet, terwijl daarop grote onzekerheden bestaan en de stad hoge ambities heeft. Ook is niet duidelijk wie gaat monitoren (initiatiefnemer of gemeente), op welke manier en wie ingrijpt als effecten ander uitpakken dan gewenst.

¹ Commissie voor de milieueffectrapportage, CID Den Haag, transformatie SoZa-locatie - Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport, d.d. 30 mei 2023, projectnummer 3601. Het toetsingsadvies is te raadplegen via <https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p36/p3601/a3601vts.pdf>.

De in het advies van de Commissie genoemde tekortkomingen worden behandeld in de volgende hoofdstukken:

- haalbaarheid van gemeentelijke beleidsambities (hoofdstuk 2);
- aanvulling van het akoestisch onderzoek en onderzoek naar de gezondheidseffecten (hoofdstuk 3);
- aanvulling op de Haagse normen voor een gezonde woonomgeving (hoofdstuk 4);
- uitwerking van monitoring van milieueffecten (hoofdstuk 5);

Naast het signaleren van tekortkomingen doet de Commissie ook enkele aanbevelingen:

- parkeerontsluiting en aansluiting op het hoofdwegennet;
- energienetwerk van het CID;
- kansen voor hergebruik van beton;
- compensatie voor de vijver binnen de kavel;
- gevolgen voor beschermde natuur.

Deze zijn behandeld in hoofdstuk 6.

2

HAALBAARHEID VAN GEMEENTELIJKE BELEIDSAMBITIES

Wat zegt de Commissie?

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan de besluitvorming, te onderbouwen hoe maximaal kan worden bijgedragen aan de doelstellingen voor de herontwikkeling en hoe negatieve milieugevolgen zoveel mogelijk beperkt kunnen worden. Onderzoek dit in ieder geval voor de thema's energie, gezondheid, hittestress en biodiversiteit.

Volgens de Commissie is de beoordeling van de bijdrage aan de Haagse ambities voor de vier thema's energie, gezondheid, hittestress en biodiversiteit, onvoldoende onderbouwd. De Commissie adviseert daarom nader te onderbouwen hoe de herontwikkeling maximaal kan bijdragen aan de doelstellingen voor deze vier thema's. Dit hoofdstuk geeft deze nadere onderbouwing. In de paragrafen wordt op elk thema de bijdrage aan de doelstellingen beschouwd.

2.1 Energie

Volgens de Commissie geeft het MER geen antwoord op de vraag of de kern of de installaties van het gebouw voldoen aan de gemeentelijke beleidsambities voor het energieneutraal bouwen.

De huidige stadsverwarmingsaansluiting zal zeer beperkt worden hergebruikt in de nieuw te realiseren energievoorziening. De installatie wordt voorzien van een buffersysteem waarbij de aansluitvermogens laag kunnen blijven, en zodat er geen belasting van het stadsverwarmingsnet is tijdens piekverbruik momenten. Met deze maatregelen wordt aangesloten bij de beleidsambitie voor energieneutraal bouwen.

Op gebiedsniveau is het een realistisch scenario dat de gebouwen verwarmd gaan worden via Warmte- en Koudeopslag (WKO). De Commissie signaleert dat het elektriciteitsnet die behoefte niet aankan, en dat de capaciteit voor duurzame opwekking van elektriciteit er niet is. De beschikbaarheid van het elektrisch vermogen (Stedin) speelt hierin een belangrijke rol.

Inmiddels is voor dit plangebied gebleken dat netcongestie geen risico is. Er heeft overleg plaatsgevonden over de benodigde infrastructuur voor het aansluiten van de gebouwen op de energievoorzieningen. De mogelijkheden van aansluiten op de netvoorzieningen zijn daarmee in beeld. Het slim uitvoeren van een elektriciteitsnetwerk is mogelijk op utiliteitsniveau. Gedacht wordt om in het ontwerp een buurtaccu als buffering van eigen opgewekte elektriciteit en inkoop van elektriciteit bij een overschot op het net.

In bijlage I is de notitie met de volledige aanvulling opgenomen.

2.2 Gezondheid

Het MER maakt onvoldoende duidelijk wat de effecten zijn van de hoge geluidbelasting en de beperkte hoeveelheid groen op de gezondheid, en welke maatregelen hiervoor kunnen worden genomen, passend binnen de Haagse ambities.

In de door Peutz uitgevoerde aanvullende geluidberekening volgt het aantal geluidgehinderden en aantal slaapgestoorden, zie ook paragraaf 3.3 en bijlage III. Hier volgt ook een nadere beschouwing van mitigerende maatregelen om de geluidbelasting te verlagen, als aanvulling op de mitigerende maatregelen die zijn beschouwd in het hoofdrapport geluid. Dit hoofdrapport is de basis waarop de hogere waarden zijn verleend, en die als een goed of voldoende akoestisch leefklimaat worden beschouwd. In de aanvullende notitie is opgenomen dat grondgebonden maatregelen ervoor zorgen dat voldaan wordt aan het gemeentelijke geluidbeleid. In het akoestisch onderzoek van het MER is hier al op hoofdlijnen op ingegaan. Kleine appartementen (<50 m², zonder individuele buitenruimte) kunnen voorzien worden van een geluidluwe gevel, met behulp van een geluiddempend lamellenrooster voor een te openen geveldeel. Voor grotere appartementen (>50 m², met individueel buitenruimten) kan een geluidluwe gevel gerealiseerd worden door het toepassen van loggia's of beglaasde balkons. Nadere uitwerking hiervan zal plaatsvinden in het kader van de omgevingsvergunningaanvragen.

In de huidige situatie is nauwelijks groen aanwezig, de herontwikkeling draagt bij aan de vergroening van het gebied. Binnen het gebied komen opgetilde groene binnentuinen tussen de overige bebouwing, als volledige compensatie van de footprint van de stedelijke laag. Conform de structuurvisie CID geldt een norm van 8 m² groen per woning. Uit de aanvullende notitie van Rho (zie bijlage II) volgt dat, op basis van een analyse naar de verleende vergunningen en andere planontwikkelingen binnen het CID, voor planlocatie de verhouding woningen/groen boven de norm van 8 m² per woning blijft. Voor de volledige analyse wordt verwezen naar bijlage II. Naast groen worden ook sportvoorzieningen toegestaan binnen de bestemming Gemengd op de locatie Anna van Hannoverstraat 4, waarbij ook na realisatie van het plan kan worden voorzien in een voldoende voorzieningenniveau. Ook ligt op korte afstand de Velostrada fietsroute, wat uitnodigt tot woon-werkverkeer op de fiets. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambitie van gezondheidsbevordering vanuit de structuurvisie CID.

2.3 Hittestress

De Commissie constateert dat het MER onvoldoende laat zien welke maatregelen worden getroffen tegen hittestress van bewoners in het gebouw.

Het gebouw gaat beschikken over een WKO-installatie, die voor meer dan 70 % de totale warmte- en koudevraag zal voorzien. Voor een goede balans tussen opslag van warmte en koude is de TOjul het uitgangspunt en wordt ook door de NTA 8800 aangestuurd. Met gebouwsimulaties kan op detailniveau voorspeld worden hoe warm en/of koud het wordt. Het installatieontwerp met benodigde capaciteiten is voorzien in het plan om aan de warmte/koude behoefte te kunnen voldoen om inwoners te beschermen tegen hitte in het gebouw. Voor de volledige aanvulling wordt verwezen naar de notitie van VIAC in bijlage I.

Aanvullend biedt de aanwezigheid van groen, water en schaduw door gebouwen in de buitenomgeving bescherming tegen hitte. In het PUK is bepaald dat de voorgenomen ontwikkeling moet voldoen aan het puntensysteem 'groen- en natuurinclusief bouwen' volgens de 'Haagse hoogbouw: Eycline en skyline', waarbij een minimaal aantal punten behaald moet worden voor daken en gevels, verblijf en omgeving. Enkele maatregelen zijn onder andere geveltuinen, groene daken, daktuinen en pocketparken. Eén van de belangrijkste maatregelen voor het planvoornemen is het planten van diverse bomen van fors formaat. Daarmee wordt een aangenamer microklimaat gecreëerd in de openbare ruimte. De grote watervijver op het plein zal zorgen voor verkoeling en extra buffercapaciteit voor hemelwater. Tot slot worden er daktuinen aangelegd met rijke beplanting, die ook bijdragen aan verkoeling in de zomer.

2.4 Biodiversiteit

In het MER is onvoldoende uitgewerkt welke maatregelen voor biodiversiteit worden genomen om tot een positieve beoordeling te komen in het MER. Tijdens het werkbezoek van de Commissie zijn mondeling verdergaande plannen gedeeld: deze plannen liggen nog niet vast. In het Planuitwerkingskader (PUK) is bepaald dat de voorgenomen ontwikkeling moet voldoen aan het puntensysteem voor 'groen- en natuurinclusief bouwen'. Tijdens de aanvragen voor de omgevingsvergunningen zal hier aan worden getoetst. Omdat momenteel weinig groen aanwezig is, zal het planvoornemen ervoor zorgen dat de vijf V's van Voortplanting, Verbinding, Voedsel, Veiligheid en Verblijfplaats op zowel het maaiveld als de daken worden geborgd. Voor voortplanting worden voldoende nestkasten geplaatst. Verbinding wordt gestimuleerd door het creëren van geschikte leefgebieden in de nabijheid, zodat populaties kunnen uitwisselen en groeien. Er wordt gezorgd voor voedselplanten die zaden, granen en bloemknoppen bevatten, evenals insecten als voedselbron. Veiligheid wordt geboden door klimmend groen en struiken die beschutting bieden. Als verblijfplaats worden groenblijvende struiken gebruikt, terwijl gras, zand en water binnen 100 meter van de verblijfplaatsen van belang zijn. Bij het ontwerp wordt rekening gehouden met de doelsoorten die momenteel in het gebied worden waargenomen, en passende maatregelen worden opgenomen om hun leefomgeving te verbeteren.

3

AANVULLING AKOESTISCH ONDERZOEK EN ONDERZOEK GEZONDHEIDSEFFECTEN

Wat zegt de Commissie?

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan de besluitvorming, uitgebreider onderzoek te doen naar de werkelijke geluidhinder vanaf het BP-tankstation, de haalbaarheid van maatwerkvoorschriften voor industrielawaai, bron- en overdrachtsmaatregelen om geluid vanaf het BP-tankstation en de weg en spoorlijn te beperken, de gezondheidsgevolgen voor nieuwe bewoners gelet op het ontwerp en de situering van woningen en de geluidhinder tijdens de sloop- en bouwfase.

De Commissie concludeert dat de onderzoeken naar geluidhinder en gezondheidseffecten nog onvoldoende zijn uitgewerkt. Er is meer diepgang nodig, voordat de gemeente kan besluiten over de aanvaardbaarheid van het bestemmingsplan. Specifiek gaat het dan om het completeren van de geluidberekeningen van het BP-tankstation en de mogelijkheden tot maatwerkvoorschriften, het in beeld brengen van mitigerende maatregelen om de geluidbelasting op de locatie te reduceren, het uitwerken van het aantal woningen in geluidsklassen (en daarmee de samenhangende geluidhinder en slaapverstoring) en het uitwerken van geluidhinder tijdens de sloop en bouw.

Dit hoofdstuk geeft de nadere invulling op voorgaande geconstateerde tekortkomingen. In de paragrafen wordt deze achtereenvolgens aangevuld.

3.1 Geluidberekeningen BP-tankstation

Het MER vermeldt dat bij de berekening van het BP-tankstation geen rekening is gehouden met dichtklappende autoportieren en het gebruik van boedelbakken, wat kan leiden tot een verhoging van de berekende geluidbelasting. Het was nog niet bekend of de gemeente Den Haag meewerkt aan het verlenen van maatwerkvoorschriften voor industrielawaai, waarmee de haalbaarheid van maatwerk niet zeker is.

Door Peutz zijn aanvullende berekeningen uitgevoerd naar dichtklappende autoportieren en het gebruik van boedelbakken op het BP-tankstation, zie ook bijlage III. Daarin is beoordeeld dat deze maximale geluidsniveaus kunnen worden beschouwd als laden en lossen. De hoogst optredende geluidbelasting door deze activiteiten bedraagt 70 dB(A) op een woning op de 2e bouwlaag. Voor hogere bouwlagen zijn lagere maximale geluidsniveaus berekend. Deze hogere maximale geluidbelasting wordt akoestisch inpasbaar geacht, doordat de geluidpieken bij het stallen van een boedelbak per etmaal maar zeer beperkt voorkomen, en voor maar een beperkt aantal woningen (3 woningen) leiden tot een overschrijding van de grenswaarde voor de avond- en nachtperiode van het Activiteitenbesluit. Ook is het mogelijk dat de werkelijke geluidbelasting lager is aangezien in de aanvullende berekeningen gerekend is met een worstcase situatie. Tot slot worden de geplande woningen voorzien van gevels met een geluidwering die ruimschoots voldoende zijn om een goed akoestisch binnenklimaat te waarborgen. Op basis van een mogelijk haalbaar ontwerp is aangetoond dat de optredende geluidbelastingen gelden als milieuhygiënisch inpasbaar. Om de geluidsruimte van het tankstation formeel juridisch te regelen is het wel noodzakelijk om een maatwerkvoorschrift met verhoogde geluidgrenswaarden te formuleren. De behandelaar staat hier niet onwelwillend tegenover.

3.2 Mitigerende maatregelen

De Commissie constateert dat het MER onvoldoende ingaat op de haalbaarheid en effectiviteit van mitigerende maatregelen voor het geluid afkomstig van het BP-tankstation, omliggende wegen en het spoor. Dit is wel vereist volgens het gemeentelijk beleid en de wetgeving. Ook kunnen deze maatregelen stimuleren dat mensen vanuit hun woning naar buiten gaan, wat positieve gezondheidsgevolgen heeft. Ook wil de Commissie dat voor de doelmatigheid van maatregelen gekeken wordt naar het geluidklimaat op straatniveau, gezien de hoge aantallen mensen op straat (zijnde OV-reizigers en werknemers).

Voor het BP-tankstation zijn geen mitigerende maatregelen beschouwd. De relevante geluidniveaus zijn de maximale geluidniveaus door het dichtslaan van autoportieren bij de boedelbakken en de pompinstallaties. Aan deze activiteiten zijn geen geluidreducerende maatregelen mogelijk. De enige mogelijke maatregel is het plaatsen van geluidschermen. Gezien de locatie van het planvoornemen en de activiteiten van het BP-tankstation zijn dan hoge geluidschermen noodzakelijk, die vanuit stedenbouwkundig oogpunt niet gewenst zijn.

De geluidemissie afkomstig van wegverkeer kan worden gereduceerd door het toepassen van geluidarm asfalt. Het effect hiervan is beperkt en stuit op gebruiksbezwaren. Door de gemeente Den Haag is aangegeven dat op een aantal wegvakken een relatief slijtvast geluidreducerend asfalt kan worden aangelegd. Dit leidt tot een reductie van 2 dB van de geluidemissie ten opzichte van standaard fijn asfalt. De gemeente Den Haag voert dit pas uit bij groot onderhoud van wegen (indien noodzakelijk). Voor de maatgevende wegverkeerslawaaibron, de Laan van NOI, is op het dichtst bijgelegen deel geen geluidreducerend asfalt mogelijk door de aanwezigheid van trambanen en voorsorteerstroken. Wanneer wordt uitgegaan van de maximale mogelijke toepassing van geluidreducerend asfalt, leidt dit tot een minimale geluidreductie op de gevel van 1-2 dB, tegenover (indicatieve) geschatte kosten van EUR 750.000,00-1.500.000,00. De kosten voor het aanleggen van geluidreducerend asfalt zijn daarmee te hoog voor te beperkte reducering van de geluidbelasting. Alternatieve maatregelen zoals verlaging van de rijsnelheid en toepassing van geluidschermen is in deze binnenstedelijke situatie niet mogelijk, en daarom niet nader beschouwd.

De geluidbelasting door railverkeer kan worden gereduceerd met raildempers. Bij trajecten met veel start-/stopbewegingen kunnen deze niet worden toegepast. Het effect van toepassing van een geluidscherm van 2 m hoogte is wel nader onderzocht. Dit leidt tot een reductie van 3-7 dB op de onderste drie bouwlagen, op hogere bouwlagen treedt geen reducerend effect op. De indicatief geraamde kosten voor dit scherm bedragen EUR 332.500,00. Daarbij wordt opgemerkt dat de onderste bouwlaag commerciële, niet geluidgevoelige, bestemmingen bevat. Voor een significante reductie van de geluidbelasting ook op hogere bouwlagen, moet gedacht worden aan het overkluizen van de sporen rondom het station Laan van NOI. De kosten bedragen naar verwachting meer dan EUR 10.000.000,00 en zijn daarmee niet realistisch in relatie tot de beoogde ontwikkeling.

De optredende geluidniveaus op straatniveau kunnen hoog zijn, maar deze personen verblijven maar kort op straatniveau, aangezien het voornamelijk gaat om OV-reizigers, werknemers en bewoners. De hoofdontsluitingsweg, de Anna van Hannoverstraat, heeft een 30 km/u regime: van deze weg zullen geen hoge geluidniveaus op straat optreden. De gecumuleerde geluidwaarde aan de hoofentree (zijde van het spoor) is circa 56 dB. Dit is niet hoger dan bij andere binnenstedelijke locaties in Den Haag, en kan zelfs als relatief rustig worden beschouwd. Gezien de ligging is sprake van een acceptabel akoestisch verblijfsklimaat.

Voor de volledige beschouwing van mitigerende maatregelen wordt verwezen naar bijlage III.

3.3 Geluidsklassen en slaapverstoorden

De effecten van geluid in termen van aantallen ernstig geluidgehinderden en slaapverstoorden zijn niet in beeld gebracht. Ook geeft het MER niet aan of en waar geluidluwe zijden komen en of in slaapkamers voldoende stilte is voor mensen die met de ramen open slapen. Voor een compleet beeld constateert de Commissie dat inzicht nodig is in de verdeling van het aantal woningen in geluidsklassen en de ernstige geluidhinder en slaapverstoring die daarmee samenhangt.

Dit kan worden verklaard doordat ten tijde van het MER, de planindeling van de woonlocaties nog niet was vastgelegd. Ook nu is woonindeling nog niet definitief, waardoor het niet mogelijk is om een verdeling van het aantal woningen in geluidsklassen op te stellen. Op basis van de bouwvolumes is door Peutz wel een inschatting gemaakt van het aantal geluidgehinderden en slaapverstoorden, door in het rekenmodel toetspunten op de bouwvolumes op te nemen en per toetspunt een gemiddeld aantal bewoners aan te houden. Samenvattend leidt dit tot:

- aantal geluidgehinderden: 413 (20,9 %);
- aantal ernstig geluidgehinderden: 164 (8,3 %);
- aantal slaapverstoorden: 55 (2,8 %);
- aantal niet geluidgehinderden: 1.348 (68,1 %).

Voor de volledige berekening wordt verwezen naar bijlage III.

3.4 Geluidhinder tijdens de sloop en bouw

De Commissie onderschrijft het MER dat geluidhinder tijdens de sloop en bouw het vaststellen van het bestemmingsplan niet in de weg staat. Desondanks kunnen de geluideffecten tijdens de sloop en bouw aanzienlijk zijn, die wel in een MER inzichtelijk moeten zijn gemaakt. Doordat deze effecten en eventuele maatregelen niet in beeld zijn gebracht, kunnen deze aspecten niet worden meegenomen bij de besluitvorming.

In het huidige stadium is nog niet bekend hoe de sloop- en bouwwerkzaamheden worden uitgevoerd. Naar verwachting zal uitsluitend het fundatiewerk relevant zijn voor geluid naar de omgeving. Door de nabijheid van het naastgelegen kantoorpand zal een deel van het heiwerk door grondverdringende geluid- en trillingarme technieken worden vervangen. In de aanbestedingsprocedure met een aannemer zal onderbouwd worden dat de geluidsniveaus door de bouwwerkzaamheden moeten voldoen binnen de bestaande wettelijke kaders (zie ook bijlage III).

4

HAAGSE NORMEN VOOR GEZONDE LEEFOMGEVING

Wat zegt de Commissie?

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan de besluitvorming, een toets aan de referentienormen te doen, een beschouwing op te nemen over de effecten van het tekort aan groen in het SoZa-gebied en het totale CID, en aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan de vaststelling in het MER dat het toevoegen van groen een belangrijke mogelijkheid is om het ontwerp te verbeteren.

De Commissie constateert dat in het MER niet is getoetst aan de Haagse referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen, terwijl 'een gezond en veilig' Den Haag een hoofddambitie is van de (nog in ontwikkeling zijnde) omgevingsvisie. Om aan de normering te voldoen, zou het areaal aan (openbaar) gebruiksgroen in de direct omgeving van de Anna van Hannoverstraat 4 moeten uitbreiden met circa 1 ha. Het MER beschouwt niet de effecten van de vastgestelde tekorten aan sportvoorzieningen en (speel)groen in de directe omgeving van de planlocatie, terwijl een goede inrichting van het openbaar gebied een bijdrage kan leveren aan een gezonde woonomgeving.

In de aanvullende notitie van Rho is uitgewerkt waar en hoeveel ruimte moet komen voor sport, spel en groen in de nabijheid van de planlocatie. Naast een sportschool van 1.500 m² in het planvoornemen zelf, zijn diverse voorzieningen in de nabijheid van de Anna van Hannoverstraat 4. In de toelichting van het bestemmingsplan is staat vermeldt dat, ook na realisatie van het plan, kan worden voorzien in een voldoende voorzieningenniveau. Bij de uitwerking van de buitenruimte (inclusief daktuinen) binnen en rondom het plangebied is het creëren speelgelegenheid een aandachtspunt. Voor de volledige onderbouwing wordt verwezen naar bijlage II.

5

MONITORING VAN MILIEUEFFECTEN

Wat zegt de Commissie?

De Commissie adviseert in een aanvulling op het MER, voorafgaand aan de besluitvorming, de wijze van monitoring verder uit te werken en maatregelen 'achter de hand' te beschrijven.

Het MER geeft aan dat op vier thema's (functiemenging, autobereikbaarheid, water en energie) monitoring van belang is. De Commissie constateert dat de wijze van monitoring voor biodiversiteit, hittestress, geluidhinder, gezondheid en parkeren niet is meegenomen in het MER. Terwijl voor deze thema's wel milieueffecten optreden, waarop de gemeente Den Haag hoge ambities heeft. Monitoring in de gebruiksfase is dan ook van belang. Verder geeft het MER niet aan met welke indicatoren de monitoring plaatsvindt, wie de monitoring uitvoert, welke maatregelen genomen kunnen worden om in te grijpen als de milieueffecten anders ontwikkelen dan gewenst, en welke partij hiervoor dan verantwoordelijk is.

Om de voortgang van de Anna van Hannoverstraat en andere planvoornemens in het CID te monitoren, en de uitgangspunten en aannames die bij de uitgevoerde onderzoeken zijn toegepast, door de jaren heen te evalueren, wordt een uitgebreide monitoring opgezet. Doel hiervan is om, naast het controleren van de aannames en de analyses, ook zo nodig aanvullende maatregelen te kunnen nemen, of zo nodig aanpassingen van planvoornemens of fasering daarvan te kunnen besluiten. De monitoring wordt vergelijkbaar opzet met de werkwijze van de monitoring voor het MER van de Rotterdamse Baan, waar in afgelopen jaren veel ervaring opgedaan is. De systematiek en invulling van de onderzoeksopgave van het MER is daarmee bepalend voor de opzet en inhoud van de monitoring. Op die wijze kan systematisch en consequent gemeten, getoetst en beoordeeld worden.

De basis wordt gelegd door zorgvuldig bij te houden welk programma (wonen en andere functies) is toegevoegd en/of is verdwenen. Op basis hiervan kunnen bijvoorbeeld verkeersmodellen worden geactualiseerd en kunnen uitkomsten hiervan vergeleken worden met prognoses, aannames en tellingen. Daarmee kunnen ook de daaruit voortvloeiende (grijze) milieueffecten gemonitord worden. Ook andere effecten als druk op voorzieningen en beschikbaarheid van groen kunnen op deze wijze periodiek worden beoordeeld.

Hiervoor worden jaarrapportages CID opgesteld en om de 4 jaar een programmaplan CID. De jaarrapportage krijgt de volgende opzet:

- conclusies uit het MER: dit is een herhaling van de bevindingen uit het MER met betrekking tot het betreffende milieuaspect;
- wijze van monitoring: dit is een herhaling van de onderzoeksvragen die opgesteld zijn in het MER met betrekking tot het betreffende milieuaspect en met welke informatie deze vragen beantwoord dienen te worden;
- maatregelen, stand van zaken en uitgevoerde onderzoeken: deze paragraaf geeft de situatie weer met betrekking tot de uitvoering van de mitigerende en kansrijke maatregelen die in het MER zijn voorgesteld;
- verwachte en geconstateerde effecten: deze paragraaf beschrijft welke effecten in ion het onderzochte jaar zijn opgetreden ten opzichte van het milieu;
- conclusies: hier wordt geconcludeerd of er belangrijke afwijkingen zijn ten aanzien van de effectbeoordelingen die in het MER zijn gegeven en of bijsturing gewenst/ noodzakelijk is.

De wijze van monitoring volgt uit de milieuthema's en onderzoekopgave van het MER Anna van Hannoverstraat 4, maar heeft ook belangrijke samenhang met het MER CID. In de monitoring worden in elk geval de volgende milieuthema's gezien:

Verkeer en parkeren

Monitoring naar de ontwikkelingen van verkeersintensiteiten, doorstroming, verkeersveiligheid, mobiliteitskeuzes en parkeerdruk, als aanvulling op het aantal fietsers op de hoofdroutes en de voetgangersdruk van mogelijke indicatoren voor het CID. De vergelijking wordt gemaakt tussen de gedane aannames in de MER'ren en de gemeten waarden (tellingen) en geactualiseerde prognoses (verkeersmodellen).

Luchtkwaliteit

Met onder andere metingen worden de aannames en uitgevoerde berekeningen van de MER'ren gecontroleerd, waarbij toetsing aan de wettelijke grenswaarden plaatsvindt. Dit als aanvulling op de modelberekeningen als mogelijke indicator vanuit het MER CID.

Geluid

Vanuit het MER CID zijn mogelijke indicatoren het actualiseren van de geluidberekeningen, in combinatie met geluidmetingen in het gebied en het uitvoeren van enquêtes naar de ervaren geluidoverlast van inwoners.

Groen en flora en fauna

De groenboekhouding wordt bijgehouden, en er vindt afstemming met gemeentelijke beleid plaats over de hoeveelheid groen (m² per inwoner) in planvoornemens. Doelstellingen ten aanzien van de ecologische kwaliteit en instandhoudingsdoelstellingen van beschermde soorten en gebieden worden gemonitord.

Hittestress

Als mogelijke indicator vanuit het MER CID kan gekeken worden naar de gevoelstemperatuur binnen het plangebied, door te kijken naar de luchttemperatuur, luchtvochtigheid, windsnelheid, kledingisolatie, inspanning (metabolisme) en globale en thermische straling. Dit vindt dan plaats door middel van modelberekeningen, eventueel aangevuld met enkele meetpunten.

Gezondheid

Dit aspect is voornamelijk een integratie van voorgaande milieuthema's, waarbij ook breder gekeken zal worden naar de ontwikkelingen in de gezondheidssituatie van planvoornemens. Hierbij wordt gebruik gemaakt van informatie vanuit de gezondheidsmonitoring door de GGD, als aanvulling op de voorgestelde gezondheidsenquête en jongerenpeiling vanuit het MER CID.

Voorzieningen

Ook de druk op (maatschappelijke) voorzieningen, als gevolg van de programmatische impact van de planvoornemens, zal nauwgezet worden bijgehouden. Dit levert ook input voor de andere planvoornemens.

De MER-monitoring levert op deze wijze belangrijke input voor de programmaplannen van het CID die, vooralsnog, na aanvang van een besluit tot vaststelling van een MER tot aan de planhorizon van 2040, elke 4 jaar worden vastgesteld. Zo wordt de voortgang van een planvoornemen goed gevolgd, en kunnen zo nodig ook nieuwe inzichten en extra of nieuwe maatregelen voorwaardelijk worden gesteld aan planontwikkelingen in het gehele CID.

Het Bevoegd Gezag stelt op basis van de door initiatiefnemer aangeleverde onderzoeksresultaten een jaarverslag CID op van het onderzoek naar de milieueffecten. Het bevoegd gezag verspreidt dit verslag naar:

- de adviseurs en bestuursorganen die vanwege het wettelijke voorschrift waarop het betreffende besluit op berust bij de voorbereiding zijn betrokken;
- de adviseurs in het kader van de Wet milieubeheer;
- de Commissie m.e.r.;
- de initiatiefnemer bij een besluit.

6

AANBEVELINGEN VOOR DE VERDERE UITWERKING

Naast essentiële tekortkomingen doet de Commissie ook een aantal aanbevelingen, bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming nu en in de toekomst, te verbeteren. In dit hoofdstuk worden deze aanbevelingen behandeld.

6.1 Parkeerontsluiting en aansluiting op het hoofdwegennet

De Commissie beveelt aan om vervolgonderzoek uit te voeren naar de parkeerontsluiting en aansluiting op het hoofdwegennet, op basis van een dynamisch verkeersmodel. Dit vanwege de onzekerheden over de toekomstige verkeerssituatie op en om de locatie door de vele aannames in de reeds uitgevoerde verkeersonderzoeken en de complexiteit van het verkeersnetwerk.

Op dit moment is het ontwerp van de planontwikkeling nog niet definitief. Op basis van een definitief ontwerp en het bijbehorende programma (waarop de verkeersgeneratie wordt bepaald), kan de parkeerontsluiting en aansluiting op het hoofdwegennet nader worden bekeken. Een vervolgonderzoek voor het verkeer met een dynamisch verkeersmodel kan daar onderdeel van zijn.

6.2 Energienetwerk van het CID

De Commissie beveelt aan om te onderzoeken wel rol de herontwikkeling van de planlocatie kan betekenen voor de ontwikkeling van een gecombineerd elektriciteit-, warmte/koude- en mogelijk ook gasnetwerk. Daarnaast wordt onderzoek aanbevolen naar een eigen slim elektriciteitsnetwerk met opslag voor het balanceren van elektriciteit.

In de notitie van VIAC is aandacht gegeven aan deze aanbevelingen. Hiervoor wordt verwezen naar bijlage I.

6.3 Kansen voor hergebruik van beton

De Commissie beveelt aan om de positieve effecten van hergebruik van beton en andere materialen in beeld te brengen en mee te nemen bij de verdere uitwerking van het project, wanneer deze informatie beschikbaar is. De Commissie begrijpt dat dit in het MER nog niet is uitgewerkt.

In het Planuitwerkingskader (PUK) is het stimuleren van hergebruik van materialen als ambitie vastgelegd. Voor nieuwe bouwmaterialen worden materialenpaspoorten opgesteld, met de intentie dat deze materialen in de toekomst worden hergebruikt. Dit wordt bij de verdere uitwerking van de plannen nader geconcretiseerd.

6.4 Compensatie voor de vijver binnen de kavel

Het MER en het bestemmingsplan melden dat de bestaande vijver wordt verwijderd. De Commissie ziet dat compensatie van waterberging buiten de kavel ten koste gaat van de beperkte groenvoorziening in de omgeving, en beveelt aan de waterberging binnen de kavel te compenseren en een directe verbinding met de Schenk te behouden.

Er gaat nog nadere afstemming plaatsvinden met de waterbeheerder over vijver. De uitkomsten van deze afstemming worden meegenomen bij de verdere uitwerking van het ontwerp.

6.5 Gevolgen voor beschermde natuur

De Commissie volgt grotendeels het natuuronderzoek, maar heeft voor de volledigheid op drie punten aanbevelingen.

Ten eerste beveelt de Commissie aan om de invoer voor de stikstofdepositieberekening van de aanlegfase van het plan bij de besluitvorming preciezer te onderbouwen. Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen zal dit aspect nader worden onderbouwd.

Ten tweede is de stikstofdepositie op gebieden van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) niet berekend, waar de Commissie dit eerder wel had geadviseerd om te doen. De Commissie geeft in haar advies zelf aan dat op basis van de projectgegevens geen aanzienlijke effecten op NNN-gebieden worden verwacht. Op het moment dat er al een toename van stikstofdepositie zou zijn, dan is die dermate gering dat die de vegetatietypen in NNN-gebieden waarschijnlijk niet aantasten. Dit effect zou, als het wel in beeld was gebracht, de uitvoerbaarheid en invulling van het project niet wijzigen.

Tot slot beveelt de Commissie aan om voor het vleermuisonderzoek het onderzoek niet te beperken tot een limitatieve lijst van vleermuissoorten, om te voorkomen dat effecten op soorten gemist worden. Inmiddels is er een vervolgonderzoek uitgevoerd. Uit dit aanvullende onderzoek blijkt dat er 40 verblijfplaatsen zijn gevonden, namelijk:

- 13 paarverblijven voor gewone dwergvleermuis;
- 2 paarverblijven ruige dwergvleermuis;
- 25 zomerverblijven gewone dwergvleermuis.

Als gevolg van de voorgenomen sloop van de bebouwing gaan de bestaande verblijfplaatsen en paarverblijven verloren. Foerageergebieden en verbindingroutes zullen blijven bestaan. Er zullen vervangende, tijdelijke voorzieningen worden geplaatst, waarbij er sprake zal zijn van een 'gewenningsperiode' waarin zowel bestaande als tijdelijke voorzieningen aanwezig zijn en waarin de dieren van bestaand naar tijdelijk verblijf kunnen verhuizen. Per aangetroffen verblijfplaats worden ter compensatie 4 kasten aangebracht. Dat betekent dat er voor de ontwikkeling 160 kasten dienen te worden opgehangen. In de nieuwbouw zullen permanente vervangende voorzieningen worden opgenomen. Na realisatie hiervan kunnen de tijdelijke kasten verwijderd worden. Als gevolg van deze maatregelen kan het ecologisch functioneren van de verblijfplaatsen worden geborgd.

Bijlage(n)

BIJLAGE: AANVULLING ENERGIE

MER aanvullende vragen (2023, 21 juni) VIAC.

Notitie: MER aanvullende vragen

Datum	Houten, 21-6-2023 gewijzigd 6-7-2023
Project	SoZa te Den Haag
Projectnummer	2021-189
Onderwerp	Aanvullende MER vragen
Contactpersoon	P.R. Vink

Inleiding

De commissie MER heeft een aantal aanvullende vragen c.q. aanbevelingen gesteld.

Vragen als volgt samengevat:

Vraag 1.

De kern met betrekking tot de installaties wordt niet genoemd. Ook wordt hier de relatie gelegd met de beschikbare capaciteit van het elektriciteitsnet van Stedin.

Ambitie 9 Het MER moet meer inzicht geven in bijvoorbeeld de netcongestie, de mogelijkheden voor uitwisseling van warmte en koude met bestaande open bodemenergiesystemen en het risico op verdringing in de ondergrond van andere potentiële gebruikers in de omgeving.

Vraag 2.

Hittestress. Als het gebouw een WKO heeft, dan kan deze de bewoners en andere gebruikers beschermen tegen hitte in het gebouw. Voorwaarde is dan wel een goede balans tussen opslag van warmte en koude, waarbij geen van beide een overschot heeft. Het MER moet laten zien dat voldoende koude aanwezig is binnen het WKO-systeem om mensen in het gebouw te beschermen tegen hitte.

Vraag 3.

De Commissie wijst erop dat er in het kader van het CID aandacht nodig blijft voor het gehele gebied. De bestaande netwerken voor elektriciteit en warmte/koude, en misschien ook gas, kunnen zich ontwikkelen tot een gecombineerd netwerk dat aanbod, vraag en opslag kan balanceren en verdringing kan voorkomen. De Commissie beveelt aan om te onderzoeken welke rol de herontwikkeling van de SoZa-locatie hierin kan spelen.

Ten slotte, kijkend naar de problemen rond netcongestie, zijn zeker binnen een groot gebouw mogelijkheden aanwezig om deze problemen te verminderen. De Commissie beveelt aan om te onderzoeken wat een eigen slim elektriciteitsnetwerk met opslag kan betekenen voor het balanceren van elektriciteit. Daardoor doen alle bewoners en andere gebruikers samen een minder groot beroep op het netwerk buiten het gebouw.

Energie (vraag 1 en 2).

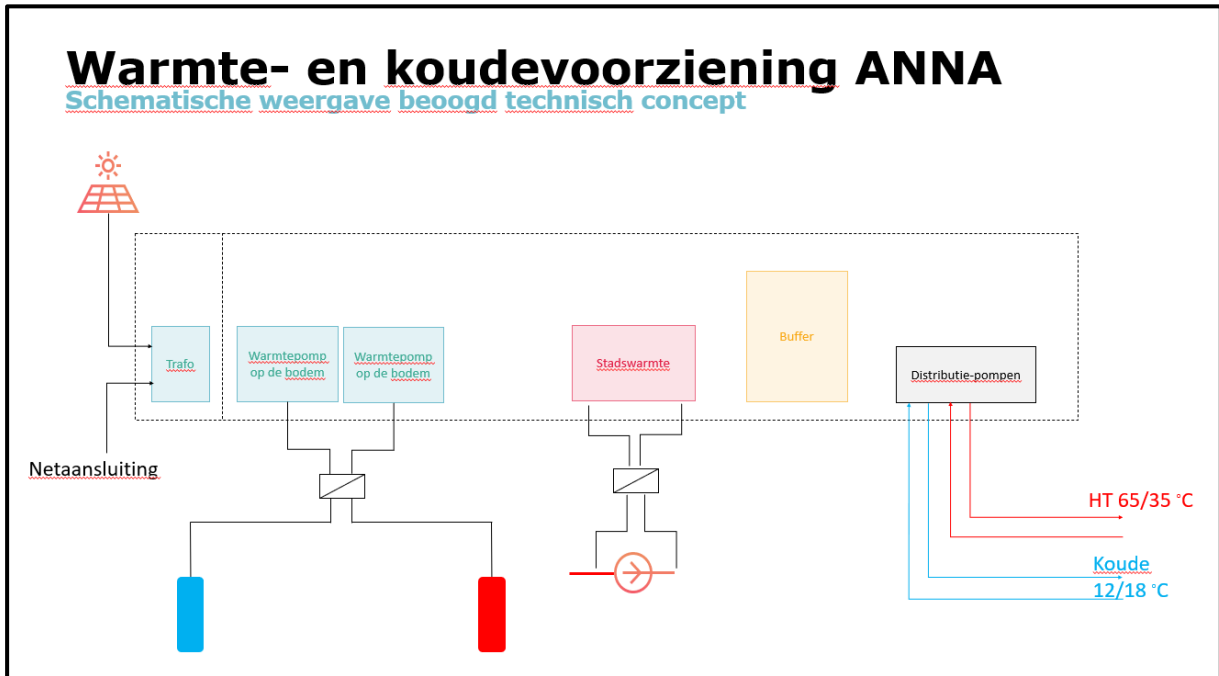
De huidige stadsverwarmingsaansluiting zal zeer beperkt worden hergebruikt in de nieuw te realiseren energievoorziening. De installatie wordt voorzien van een buffersysteem waarbij de aansluitvermogens laag kunnen blijven en dat er geen belasting van het stadsverwarmingsnet is tijdens de piekverbruik momenten. Dit principe sluit aan op de beleidsambities voor energieneutraal bouwen. Dat er gebruik wordt gemaakt van stadswarmte moet gezien worden als een uitzondering voor dit project. Het opvangen van piellast in de warmtevraag en het toepassen van buffering zijn de kern woorden bij dit principe. Er wordt een WKO maximaal opgenomen die voor meer dan 70% de totale warmte- en koudevraag zal voorzien. Zie hiervoor de twee principe schema's waaruit valt op te maken welk principe wordt aangehouden. Het streven is een energievoorziening waarbij BENG 2 = 0 wordt gerealiseerd. Om dit te bereiken is het uitgangspunt, dat de beschikbare energiestromen op de locatie door middel van het Smart Grit principe worden uitgewisseld.

De beschikbaarheid van het elektrisch vermogen (Stedin) speelt hier een belangrijke rol in. Inmiddels is voor dit plangebied gebleken dat netcongestie geen risico is.

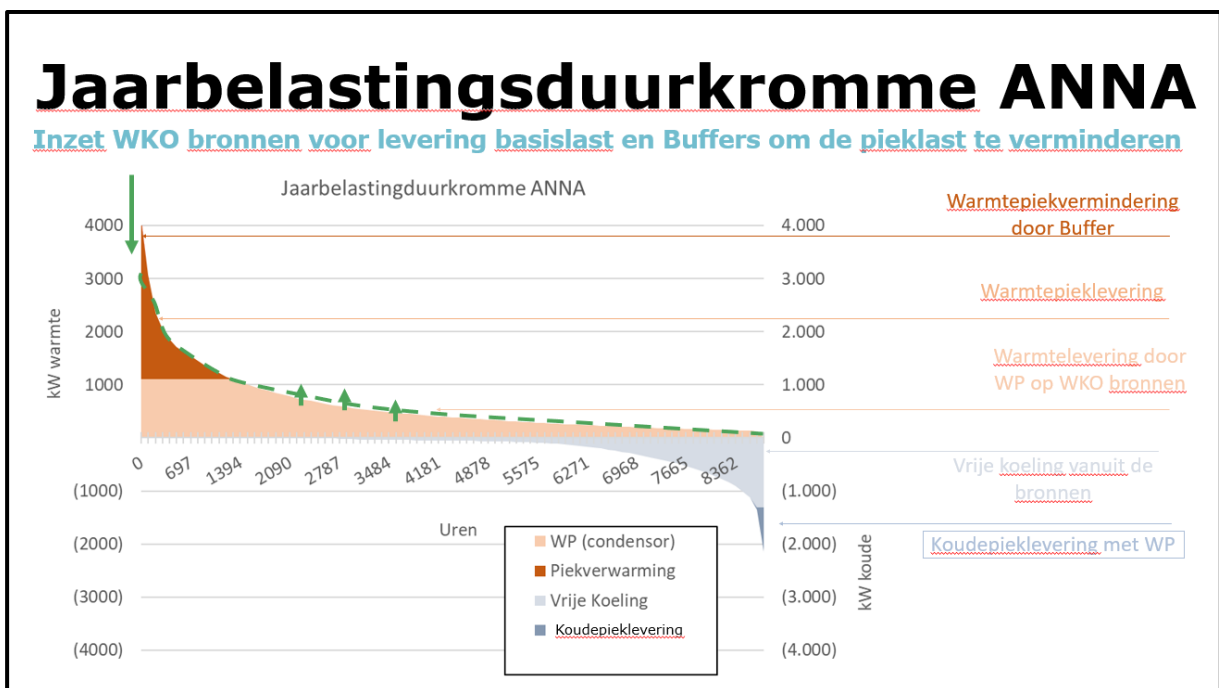
Er heeft een onderzoek plaatsgevonden door IF Consultancy ten aanzien van de beschikbaarheid van de bodem om een WKO installatie met open bron te kunnen toepassen. De locatie van de nieuw te realiseren bronnen zijn beoordeeld in relatie tot de bestaande bodemenergiesystemen. Risico op verdringing c.q. beïnvloeding van elkaar is daarmee uitgesloten. Om goed te kunnen beoordelen of uitwisseling van de aanwezige bronnen haalbaar is voor de ontwikkeling SoZa zal dit nader uitgezocht moeten worden. WKO is voor deze locatie goed toe te passen waarbij aandacht moet zijn voor het regenereren ofwel in balans houden van de bronnen. Hierbij speelt fasering van de ontwikkeling SoZa een rol.

Om een goede balans te vinden tussen opslag van warmte en koude is de TOjul het uitgangspunt en wordt ook door de NTA 8800 aangestuurd. Daarnaast worden er gebouwsimulaties gemaakt in VABI Elements om specifieke gebouwkenmerken in te kunnen voeren en op detailniveau te voorspellen hoe warm en/of koud het wordt om daarmee mensen te beschermen tegen de hitte in het gebouw. Het installatieontwerp met benodigde capaciteiten is voorzien in het plan om aan de warmte/koude behoefte te kunnen voldoen.

Principe schema installatieconcept

Principe schema aandeel WKO versus stadswarmte

Vraag 3 in het kader van CID.

De infrastructuur die nodig is om de gebouwen aan te sluiten op de voorzieningen heeft in overleg en het overleg met de diensten en bedrijven plaatsgevonden. De mogelijkheden van aansluiten op de netvoorzieningen zijn daarmee in beeld. Het slim uitvoeren van een elektriciteitsnetwerk is mogelijk op utiliteitniveau. Het inrichten van een E-net voor de woning is gebonden aan wettelijke regelgeving waar de ontwikkelaar geen invloed op heeft. Het uitwisselen van de energiestromen (Smart Grit) zal zich beperken tot de algemene voorzieningen van de gebouwen en de utiliteitfuncties. Technisch is de uitwisseling mogelijk, maar stuit op regelgeving. Te denken valt aan bijvoorbeeld overschot van warmte door koeling van de utiliteitfuncties op te slaan in de eerder genoemde buffers.

De WKO-installatie en de daarbij benodigde E-aansluitingen worden zo vormgegeven dat de inkoop van elektriciteit zo gunstig mogelijk is. Te denken valt aan het opnemen in het ontwerp van een zgn.. Buurtaccu. Buffering van eigen opgewekte elektriciteit en inkoop van elektriciteit op de momenten dat er overschot is (daltarieven). Daarmee worden de energietarieven voor de consument zo laag mogelijk te houden. Hierbij worden de ontwikkelingen van het tot stand komen van de GJ prijs nauwlettend gevolgd.

Tot slot.

Middels deze beantwoording wordt uitgegaan voldoende antwoord te hebben gegeven op met name de aanbeveling van de commissie MER.

BIJLAGE: AANVULLING BIODIVERSITEIT, GROEN EN GEZONDHEID

Memo MER SoZa-locatie (2023, 23 juni) Rho adviseurs.

RHO ADVISEURS - MEMO

DATUM 23 juni 2023
KENMERK 20230142_MM
VAN Matthijs van der Meulen
AAN John Monden

PROJECT MER SoZa-locatie
OPDRACHTGEVER VORM

1. Aanleiding

Naar aanleiding van het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. over het MER voor de SoZa-locatie wordt een aanvulling op het MER opgesteld. In het advies van de Commissie wordt onder andere om meer aandacht gevraagd voor de thema's energie, gezondheid, hittestress en biodiversiteit. De wijze waarop binnen het plan wordt omgegaan met groen speelt daarbij een belangrijke rol (zowel waar het gaat om gezondheid als hittestress en biodiversiteit). Deze memo bevat een nadere analyse op dat punt met toetsing aan de gemeentelijke ambities en normen, waarbij gebruik is gemaakt van de informatie uit het bestemmingsplan. De focus ligt op het groen in en rond het plangebied (en de relatie met biodiversiteit, hittestress en gezondheid).

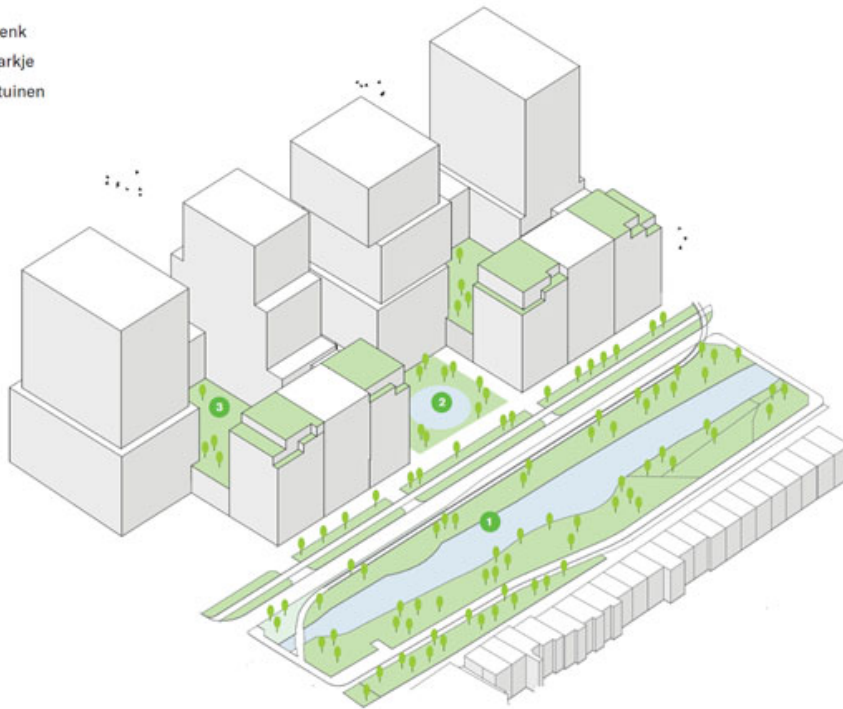
2. Toetsing gemeentelijke beleidsambities: groen, biodiversiteit en gezondheid

Algemeen

In de huidige situatie is binnen het plangebied nauwelijks groen aanwezig. De herontwikkeling draagt bij aan vergroening van het gebied. In het MER zijn de positieve effecten die samenhangen met deze vergroening op hoofdlijnen benoemd. In het bestemmingsplan is een uitgebreidere analyse opgenomen die naar ons idee voor een belangrijk deel kan worden overgenomen in de aanvulling op het MER. In het bestemmingsplan is getoetst aan de eisen en normen die volgen vanuit de verschillende beleidskaders van de gemeente Den Haag. Daarbij zijn onder andere de Nota Natuurinclusief Bouwen, de groennorm uit de structuurvisie CID en de Nota Eycline Skyline van belang. In de laatstgenoemde nota is vastgelegd dat 100% van de footprint van de stedelijke laag moet worden gecompenseerd als horizontale buitenruimte. Daarvan moet minimaal 40% worden ingericht met groen dat een bijdrage levert aan biodiversiteit. Deze eisen zijn opgenomen in de planregels en vormen daarmee een toetsingskader bij de behandeling van de aanvraag bouwvergunning.

In de bestemmingsplantoelichting is uitgewerkt op welke wijze invulling kan worden gegeven aan deze eisen. Binnen het gebied komen opgetilde groene binnentuinen tussen de overige bebouwing. In de publiek toegankelijke ruimte op maaiveld tussen de gebouwen komt een stadsparkje waarmee wordt aangesloten op de ecologische verbindingzone bij de Schenkade (zie figuur 1).

- 1 De Groene Schenk
- 2 Groen pocketparkje
- 3 Groene binnentuinen

Figuur 1: Conceptuele verbeelding van de ontwikkeling (vormen zijn indicatief) (bron: VORM)

Biodiversiteit: nota natuurinclusief bouwen

De gemeente Den Haag wil natuurinclusief bouwen in de stad bevorderen. Enerzijds gaat het om het verbeteren van de leefomstandigheden van huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen. Dit zijn soorten die onder druk staan doordat gebouwen tegenwoordig zo gebouwd worden dat deze soorten geen nestelgelegenheden meer hebben. Anderzijds gaat het om een veel bredere opgave om meer natuurlijk groen in de directe woonomgeving toe te passen. Door de verdere stedelijke verdichting die door de verwachte bevolkingsgroei zal plaatsvinden is deze opgave extra actueel. Daarom wil de gemeente Den Haag aandacht voor het toevoegen van groen (met natuurwaarden) op en aan gebouwen, op binnenterreinen en in de openbare ruimte.

Welke natuurinclusieve maatregelen bij een bouwproject moeten worden toegepast, staat beschreven in het instrument 'Puntensysteem groen- en natuurinclusief bouwen Den Haag'. Ook de Haagse nota Eycline Skyline geeft handvatten voor het gebruik van het puntensysteem voor hoogbouw. Met bestemmingsplan Anna van Hannoverstraat 4 wordt een ontwikkeling mogelijk gemaakt waarbij het Puntensysteem voor groen- en natuurinclusief bouwen van toepassing is. Het gaat om een grootstedelijk project gelegen in stadszone 'Gebieden met hoogbouw en grootschalige bebouwing'. Hierdoor dient het te behalen aantal punten voor daken/gevels, verblijf en omgeving minimaal resp. 6, 4 en 6 punten te zijn. Deze punten kunnen behaald worden met de maatregelentabel zoals die hierna is weergegeven (figuur 2).

Stadszone Grootschalige bebouwing en hoogbouw		
Punten		Maatregel
1	gevel/dak	Geveltuin
1	gevel/dak	Geen lichtuitstraling vanuit gebouw
1	gevel/dak	Groen dak met sedum (> 5 - 7 cm) /30%
2	gevel/dak	Groen dak met sedum, grassen, kruiden (7 - 15 cm)/30%
3	gevel/dak	Groen dak met (sedum), grassen, kruiden, dwergheesters (15 - 30 cm) /30%
4	gevel/dak	Groen dak met (grassen), kruiden, dwergheesters en struiken (30 - 50 cm) /30%
4	gevel/dak	Groen dak met kruiden, dwergheesters, struiken en bomen (> 50 cm) /30%
2	gevel/dak	Gevelgroen
4	Gevel/dak	Alleen bij hoogbouw (>50m) : minimaal 100% van de footprint van de stedelijke laag komt terug als horizontale buitenruimtes zoals daktuinen. Daarvan moet minimaal 40% ingericht worden met groen dat een bijdrage levert aan biodiversiteit.
1	verblijf	Insectenstenen
1	verblijf	nestkasten voor huismus bij groene tuinen/pleinen
1	verblijf	Nestplaatsen voor gierzwaluwen
1	verblijf	Nestplaatsen voor zwarte roodstaart
1	verblijf	Nestkast slechtvalk
1	verblijf	Winterverblijfplaats voor vleermuizen
1	omgeving	Geen buitenverlichting bij groen
1	omgeving	Cluster van 3 inheemse bomen
1	omgeving	Cluster van inheemse struiken 50m2
1	omgeving	Groene tuin met aansluiting op ecolog. structuur
1	omgeving	Insectenhotel
1	omgeving	Voor vlinders geschikte struiken
1	omgeving	Droog bloemrijk grasland > 10m2
2	omgeving	Natuurlijke haag > 25 meter
2	omgeving	Natuurlijke verharding 25% areaal
2	omgeving	Boomgaard met > 10 fruitbomen
2	omgeving	Grasland met inheems bloemenmengsel > 500 m2
2	omgeving	Groen >25% onbebouwde areaal
2	omgeving	Zoomvegetatie langs perceelsranden
3	omgeving	Pocketpark (minipark)
2	omgeving	Rij van >10 inheemse bomen (zo mogelijk gemixt)
2	omgeving	Natuurvriendelijke of drijvende oever > 10 m

*-In bijlage C worden de maatregelen nader toegelicht.
 -In bijlage D staan de gebieden aangegeven waar toepassing van maatregelen 'verblijf' verplicht is voor vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen.
 -Aanbevelingen: samenwerking met een ecooloog en/of landschapsarchitect gedurende het hele bouw(plan)proces / Zorg voor robuust groen / Raadpleeg Natuurkaart Den Haag / Koppel meerdere doelen mee / Maak een plan voor meerjarig beheer en onderhoud / Zorg voor borging behoud van het groen bij verkoop pand.*

Figuur 2: Maatregelentabel voor stadszone 'grootschalige bebouwing en hoogbouw' (bron: gemeente Den Haag)

In het PUK is bepaald dat de voorgenomen ontwikkeling moet voldoen aan het puntensysteem 'groen- en natuurinclusief bouwen'. Toetsing vindt plaats in het kader van de omgevingsvergunningaanvraag.

Groennorm CID

In de structuurvisie CID is een groennorm op gebiedsniveau opgenomen. Conform de structuurvisie CID wordt bij de ontwikkeling van het CID gewerkt aan een hoogwaardige groene buitenruimte met een hoge gebruiks- en ecologische waarde met op gebiedsniveau een norm voor openbaar groen van 8 m² per woning. De aanpak van de openbare ruimte gebeurt stapje voor stapje en het kwaliteitsniveau wordt uitgewerkt in de inrichtingsplannen voor de openbare ruimte. In de bestemmingsplantoelichting is een berekening opgenomen op basis van deze groennorm. Daarbij is ook rekening gehouden met reeds vergunde bouwplannen en ontwikkelingen waarvoor parallel aan het bestemmingsplan voor de SoZa-locatie een procedure wordt doorlopen. De uitkomst is dat de verhouding woningen/groen boven de 8 m² groen per woning blijft.

Onderstaande tabellen laat zien wat de vergunde en in procedure zijnde ontwikkelingen betekenen voor de kwantitatieve verhouding groen/woningen in het CID. Op basis van de van de uitgangssituatie bij vaststelling van de structuurvisie CID in 2021 en de reeds vergunde bouwplannen zou op gebiedsniveau CID sprake zijn van 12,9 m² groen per woning. Vervolgens is in beeld gebracht wat het effect is van de twee in 2022 verleende vergunningen (The Grace en Waldorp four) in combinatie met de 3 lopende bestemmingsplannen en grote ingrepen in de openbare ruimte waarvoor de financiering reeds is vastgelegd. Hieruit blijkt dat de verhouding groen/woningen na uitvoering van deze projecten boven de 8 m² groen per woning blijft in het CID.

	woningen	Groen (m2)	m2 groen/woning
Nulsituatie structuurvisie CID	13.362	200.400	15,0
Autonome ontwikkelingen			
Grotiustoren	655	2.400	
Adagio	268	0	
Koningin Julianaplein*	400	1.200	
Leemansplein 2 en 3 (Vijverhof)	155		
Waldorp Four (verleende vergunning 2019)	808	-1.900	
Totaal referentiesituatie	15.648	202.100	12,9

Bouwprojecten (verleend of in procedure 2022)			
Rijswijkseweg 60 (The Grace)	1.411	2.270	
Waldorp Four (2022)	369	1.200	
Escher Gardens	1.250	0	
Juliana van Stolberglaan (KC locatie)	0	2.300	
Anna van Hannoverstraat (SoZa)	1.200	1.100	
Grote OR-projecten (financiering geregeld)			
Stadscampus Laakhavens		12.000	
Waldorpstraat-oost		5.800	
Totaal	19.878	226.770	11,4

Zowel voor het aantal woningen als de vierkante meters groen geldt dat deze cijfers tijdens de planvorming nog in beweging zijn. De laatst bekende cijfers zijn hier ingevuld; indien nodig is een schatting gebruikt. Na realisatie worden de definitieve gegevens ingevuld. Kleinschalige ontwikkelingen, zowel wat betreft woningbouw als openbare ruimte, zijn buiten beschouwing gelaten. Deze hebben weinig effect op het totaalbeeld.

Gezonde woonomgeving

Het groen in en rond het plangebied speelt een belangrijke rol waar het gaat om de gezonde leefomgeving. Groen brengt ontspanning, biedt ruimte voor beweging en zorgt voor koelte in de zomer. Gezondheidsbevordering omvat meer dan groen. Voor de locatie Anna van Hannoverstraat 4 zijn binnen de bestemming Gemengd sportvoorzieningen toegestaan. In het bouwplan is rekening gehouden met een sportschool van ca 1.500 m². In het bestemmingsplan is inzicht gegeven in en getoetst aan de Haagse referentienormen voor maatschappelijke voorzieningen, waaronder speelvoorzieningen, sport in de openbare ruimte en speelveldjes (zie onderstaande tabel). De conclusie is dat ook na realisatie van het plan kan worden voorzien in een voldoende voorzieningenniveau. Een deel van de toenemende vraag aan voorzieningen wordt in het bouwplan of de directe omgeving ingevuld. In een aantal gevallen kan van bestaande voorzieningen gebruikt worden gemaakt. Bij de uitwerking van de buitenruimte (inclusief daktuinen) binnen en rondom het plangebied is het creëren van speelgelegenheid een aandachtspunt. De SoZa-locatie ligt verder op korte afstand van de Velostrada fietsroute (snelfietsroute Leiden – Den Haag), wat uitnodigt om voor het woon-werkverkeer waar mogelijk gebruik te maken van de fiets.

Type voorziening	Berekende behoefte conform referentienorm	Beschouwing	Ruimtelijke inpassing	Uitvoering/financiering
Speelvoorzieningen	3.378 m ²	Voldoen aan deze ruimteclaim wordt onderzocht en maakt deel uit van de verdere uitwerking. Daarbij moet rekening worden gehouden met de ligging in de directe omgeving van een intercitystation en de ecologische waardering van de Schenk.	Inpassen van speelmogelijkheden op het kavel, zowel op het maaiveld als op de daktuinen. Onderzoeken van de mogelijkheden voor speelvoorzieningen in de directe omgeving bij het ontwerp voor de openbare ruimte rondom het ontwikkelplot. In 2023 wordt het ontwerp voor de openbare ruimte uitgewerkt.	Speelvoorzieningen op het kavel zelf maken onderdeel uit van het bouwplan en worden gerealiseerd door de ontwikkelende partij. Mbt voorzieningen in de openbare ruimte worden in de anterieure overeenkomst afspraken gemaakt over kostenverhaal en uitvoering.
Sport in de openbare ruimte	1.200 m ² (dubbelgebruik)	Dit betreft geen extra ruimteclaim; het gaat om een inrichting van de openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen. Doel is dat iedereen binnen een straal van 1 km rond zijn huis een gelegenheid vinden om te sporten in de openbare ruimte. Routes en rondjes worden waar mogelijk aan elkaar verbonden waardoor de wandelaar, de korte en de lange afstand sporter gemakkelijk zijn weg vindt.	De naastgelegen groene Schenk biedt ruimte voor ontspanning en bewegen en maakt onderdeel uit van een groter netwerk. Bij de (her)inrichting van de openbare ruimte moet rekening worden gehouden met het intensievere gebruik als gevolg van de ontwikkeling in het plangebied.	Mbt voorzieningen in de openbare ruimte worden in de anterieure overeenkomst afspraken gemaakt over kostenverhaal en uitvoering.
Speelveldjes zoals Cruyff- en Kraijcek courts	1.200 m ²	Aan de Van Alphenstraat ligt een bestaand speelveld van ca 1.200 m ² , dat weinig intensief gebruikt wordt. De behoefte kan hier voorlopig mee worden opgevangen. Voor de langere termijn zal in de ontwikkelvisie voor het gebied en de plannen voor de openbare ruimte moeten worden gezocht voor aanvullende voorzieningen.	-	-

BIJLAGE: AANVULLING GELUID

De AnnA te Den Haag: Aanvullende beschouwing naar aanleiding van het eindconcept advies Mer-commissie (2023, 14 juni) Peutz.

Deze bijlage wordt separaat aangeleverd.

